

PANORAMA
DE LA LITERATURA
INFANTIL I JUVENIL
EN CATALÀ AL SEGLE XXI

MOISÈS SELFA SASTRE I ENRIC FALGUERA GARCIA (ED.)

Panorama de la literatura infantil i juvenil en català al segle XXI

Moisès Selfa Sastre
i Enric Falguera Garcia (ed.)

Publicacions de l'Abadia de Montserrat

Primera edició, gener de 2026

© els autors, 2025

La propietat d'aquesta edició és de
Publicacions de l'Abadia de Montserrat
Ausiàs Marc, 92-98 – 08013 Barcelona

ISBN: 978-84-9191-325-2

Dipòsit legal: B. 22103-2025

Imprès a Gráficas 94

Disseny i maquetació: Jordi Avia

Sumari

Pròleg	7
L'àlbum il·lustrat: llibres versàtils i disruptius	
Mariona Masgrau-Juanola, Karo Kunde i Christian Arenas-Delgado	11
Contes per a infants i joves	
Moisès Selfa Sastre	51
Els relats i les narracions infantils	
Moisès Selfa Sastre	77
La novel·la juvenil	
Enric Falguera Garcia	105
La poesia infantil i juvenil	
Vanesa Amat Castells	127
El teatre infantil i juvenil	
Moisès Selfa Sastre	167
Índex d'autors	193
Índex de títols	203

PRÒLEG

La Literatura Infantil i Juvenil (en endavant LIJ) en català al segle XXI és una literatura que pot mirar a la cara a qualsevol altra literatura infantil i juvenil europea. Diem això perquè hi ha motius més que suficients per sostenir aquesta afirmació. En volem destacar tres.

En primer lloc, podem parlar d'un mercat editorial que, des de fa ja dècades, ha publicat i publica títols d'aquesta literatura que ha anat en auge. Certament, la *quantitat* de títols publicats no és sinònim de *qualitat*, però sí que podem dir que existeixen un conjunt d'autores i autors l'obra dels quals, no sols s'ha reconegut amb la concessió de premis literaris importants, sinó que ha estat també traduïda a altres llengües mundials, la qual cosa ens indica que es tracta de plomes que desporten interès en països en què la LIJ ha gaudit, des de fa molts anys, de prestigi gràcies a textos que avui en dia poden ser considerats *clàssics* de la LIJ, més enllà de la seva utilitat didàctica. Ens referim a Anglaterra, França o Alemanya, per posar només tres exemples.

En segon lloc, Catalunya i, en conseqüència, la LIJ catalana, van ser les convidades d'honor de la Fira del Llibre Infantil i Juvenil de Bolonya, que se celebrà del 3 al 6 d'abril del 2017. La de Bolonya és la fira professional més important del món dedicada al llibre infantil i juvenil, amb més de 1.200 expositors de més de 70 països i prop de 900 periodistes acreditats. Aquesta Fira va rebre prop de 60.000 visitants. Si fem

esment d'aquestes dades, és perquè mundialment s'ha acreditat el pes de la LIJ catalana i de les editorials que publiquen les seves obres com a marca de referència amb tot un conjunt d'il·lustradors, il·lustradores, autors i autores que creuen en la LIJ com a mitjà d'expressió del seu quefer artístic i literari.

Finalment, la LIJ en català, des de la *Llei de Normalització Lingüística* de 1983, va optar principalment per la publicació de textos narratius. La narració era bàsicament el gènere que, fins a finals del segle XX, autors i autores elegien per mostrar històries amb un marcat to realista, si bé també es pot parlar, però en menys quantitat, de narració fantàstica i de l'anomenat realisme fantàstic. Lògicament també es van publicar llibres de poesia i teatre infantil, però eren minoria, si els comparem amb les narracions. Ara bé, ja al segle XXI, la LIJ en català, atès també el desenvolupament de noves tècniques d'impressió, aposta per la publicació d'altres tipus de textos, com els àlbums il·lustrats, que ocupen avui en dia bona part del que es va publicant. Les narracions també es consoliden i, especialment, la poesia i el teatre donen un pas endavant que cal considerar. Ja no seran els gèneres *menors* que, fins a finals del segle XX, aportaven pocs títols, sinó que avui en dia podem parlar de la poesia infantil com un gènere consolidat i del teatre infantil i juvenil com un gènere en progressiva expansió.

Ara bé, com dèiem abans, *quantitat* no és sinònim de *qualitat*. És cert que s'han publicat i es publiquen cada dia nous títols de LIJ, però la pregunta que plantejem és si tot el que es publica té la *qualitat* literària necessària.

En aquesta obra que teniu a les mans volem donar resposta a aquesta qüestió. Per fer-ho, presentem cada gènere de la LIJ catalana a partir d'una tria d'autors i autores i de títols inicial: ens referirem a plomes que han publicat la seva obra inicialment en català, bé siguin autors i/o il·lustradors, malgrat que aquesta obra pugui haver estat traduïda posteriorment a altres llengües. No considerem, en línies generals, la traducció d'obres de LIJ al català. Només considerarem uns pocs casos de traduccions al català dins del capítol dedicat als àlbums il·lustrats i els

àlbums poètics il·lustrats pels motius que allí s'explicaran. A més, afegim un segon criteri: el període d'anàlisi ha estat de l'any 2000 fins al 2020. Per tant, agafem com a perspectiva d'anàlisi 20 anys, temps que considerem suficient per veure com ha evolucionat la LIJ en català.

Aquesta darrera premissa dels 20 anys del segle XXI és aplicada a tots els gèneres llevat del de l'àlbum il·lustrat i en algun cas molt concret dels altres gèneres literaris per una raó de pes: molts dels títols que es publiquen tenen continuïtat a partir de l'any 2020 o, simplement, són obres imprescindibles per diversos motius. Per això, el lector trobarà també algunes dades que abasten els anys 2020-2024.

Tots els capítols d'aquesta obra tenen una estructura similar: s'inicien amb unes consideracions prèvies sobre cada gènere literari i els seus trets definitoris; segueixen amb un panorama dels autors, autores i títols publicats del gènere en els primers vint anys del segle XXI; d'aquest panorama, es proposa un cànon d'obres imprescindibles i singulars i es raona; finalment, es realitza una aproximació a un conjunt de títols que, a mode de comentari més extens, són representatius del gènere escollit.

Lògicament, realitzar una panoràmica i proposar un cànon d'autores, autors i títols és quelcom subjectiu, però, si està justificat, com aquí es pretén, aquesta tria esdevindrà més que argumentada i demostrada. Aquest ha estat el nostre objectiu, i el que pretenem és que el lector es faci una idea acurada de com la LIJ en català ha anat desenvolupant-se en aquests primers 20 anys del segle XXI.

Finalment, volem assenyalar que aquesta obra ha estat finançada pel projecte de recerca 2023 ARMIF 00001 atorgat per l'AGAUR (Agència de Gestió d'Ajuts Universitaris i de Recerca), en la convocatòria de l'any 2023.

MOISÈS SELFÀ
ENRIC FALGUERA

Facultat d'Educació, Psicologia i Treball Social
Universitat de Lleida

L'ÀLBUM IL·LUSTRAT: LLIBRES VERSÀTILS I DISRUPTIUS

MARIONA MASGRAU-JUANOLA
Universitat de Girona

KARO KUNDE
Universitat de Girona

CHRISTIAN ARENAS-DELGADO*
Universitat de Girona

1. Definicions i trets característics de l'àlbum il·lustrat

Si bé l'àlbum il·lustrat és avui el gènere més en auge de la literatura infantil i juvenil (amb més títols publicats els darrers anys i amb més editorials que s'hi dediquen), no sempre és senzill distingir-lo del conte o d'altres llibres il·lustrats. Per això val la pena concretar les seves característiques d'entrada, per tal de valorar tota la seva riquesa. Comencem aportant tres definicions meticuloses, amb matisos interessants que ens poden ajudar a identificar què és un àlbum i en què cal fixar-nos a l'hora de llegir-los:

* Mariona MASGRAU-JUANOLA, Universitat de Girona, <<https://orcid.org/0000-0002-0255-6286>>; Karo KUNDE, Universitat de Girona, <https://orcid.org/0000-0002-1746-1079>; Christian ARENAS-DELGADO, Universitat de Girona, <https://orcid.org/0000-0001-5460-8538>.

«El álbum es un soporte de expresión cuya unidad primordial es la doble página, sobre la que se inscriben, de manera interactiva, imágenes y texto, y que sigue una concatenación articulada de página a página» (Van der Linden, 2015, p. 28-29, trad.: Teresa Duran).

«L'àlbum és una narració d'imatges seqüencials fixes i impreses, afirmada en l'estructura de llibre, la unitat de la qual és la pàgina, la il·lustració és primordial i el text pot ser subjacent» (Bosch, 2020, p. 19).

«Dispositius plurimedials, materialitzats en format llibre, en què predomina la comunicació verbovisual —sovint narrativa—, la unitat de significació dels quals són les dobles pàgines, compostes d'una seqüencialitat fixada parcialment» (Kunde, 2021, p. 164).

Com és evident, hi ha alguns trets que es repeteixen en més d'una definició: l'èmfasi en el suport material (un àlbum és sobretot un llibre), la doble pàgina com la unitat bàsica de significat i la hibridació dels llenguatges verbal i visual (text i imatge), que es combinen de manera interactiva i significativa, potenciant-se l'un a l'altra. A continuació hi aprofundirem una mica més per trobar claus de lectura:

El primer element constitutiu d'un àlbum és l'objecte llibre, un suport material en què tot el que el conforma és interpretable o, com diuen Silva-Díaz i Corchete (2002, p. 20, a Bosch, 2007, p. 32), tot compta i conta: «En el álbum todo cuenta y esto es cierto en las dos acepciones de contar». Així doncs, no només la imatge i el text (i la seva interacció) aporten discurs, sinó també tots els altres components del llibre, narratius i paratextuals: el paper, la tipografia, la coberta i la contracoberta, les guardes, la portada, els crèdits editorials (l'ISBN, el títol o l'any d'edició original), les citacions o les dedicatòries inicials poden generar sensacions i contenir pistes per interpretar i reinterpretar el contingut de l'àlbum. Una bona lectura d'un àlbum, per tant, passa per mirar-se el llibre fil per randa, estar obert a trobar informació en qualsevol espai i incloure-la en la interpretació, per molt contradictòria que pugui semblar respecte de la idea inicial.

I això ens porta al segon denominador comú de totes les definicions: les hibridacions dels llenguatges visual i verbal. En la definició de Bosch (2007, 2020), el llenguatge visual rep més atenció; Duran (2007, p. 209-210), en canvi, parla d'una cruïlla narrativa en la qual conflueixen el llenguatge visual i el llenguatge escrit (i oral). És cert que el component verbal ha anat perdent pes en l'àlbum del segle XXI (en quantitat i potser també en qualitat), tot i que la seva valència varia en cada autor i cada obra.

Totes aquestes definicions també posen en relleu el fet que la doble pàgina és el marc conceptual en el qual es construeix el significat. Davant d'un àlbum, el lector ha d'estar disposat a interpretar de manera integrada tot el que veu; fins i tot trobem àlbums en què el plec s'incorpora en la narració i esdevé una línia més del dibuix (es fa visible i s'hi juga): una frontera, l'horitzó, etc. Aquest marc més ample, que no hi entén, de marges, i que només coneix els límits del llibre fa que cada doble pàgina sigui com un llenç amb una certa autonomia, o, si més no, amb una harmonia interna: aquesta és la peça mínima de significat en l'àlbum. I és el lector, amb la seva imaginació, qui omple la bretxa narrativa que queda entre cada doble pàgina, coconstruint de forma activa la narració (Sipe, 2001).

És per això que, si bé l'ordre de lectura d'un àlbum està marcat per l'enquadrernació, i per entendre'l ben sovint cal llegir de principi a fi, molts es presten també a l'analectura (Kunde, 2021): una lectura determinada pels interessos del lector que avança i retrocedeix lliurement, permet comprovar hipòtesis i omplir buits, i està incitada per la necessitat de combinar els diferents mitjans expressius de l'àlbum (el text verbal, la imatge i la materialitat que conformen el contingut principal, però també els paratextos). Cal tenir present que l'àlbum exigeix alternar com a mínim dues vies de lectura per hibridar text (el qual requereix una lectura lineal) i imatge (la qual exigeix una lectura rizomàtica, que tingui en compte la composició, el color, les línies, els vectors, etc.). La lectura reiterada de l'àlbum (Baum, 2013) és decisiva per comprendre'l en profunditat, ja que només així el lector pot relacio-

nar els diferents espais i llenguatges entre si. L'analectura requereix, per tant, el domini de múltiples literacitats.

El tercer tret idiosincràtic de l'àlbum és la interrelació entre text i imatge, la qual no és mai innocent, sinó que determina la interpretació. És a dir, les paraules canvien el significat de la imatge i viceversa (Nodelman, 1988). Diversos autors (Nikolajeva i Scott, 2006; Van der Linden, 2015) han estudiat les possibles relacions entre text i imatge, i consideren que oscil·len entre la redundància (o acord o simetria), l'expansió (o extensió o complementarietat) i la disjunció (o contradicció, contrapunt o sil·lepsi). Tots ells remarquen que text i imatge poden representar el mateix, cadascun a partir dels recursos semiòtics propis, complementar-se o explicar coses diferents. Un mateix àlbum pot contenir més d'un tipus d'aquestes interrelacions en el transcurs de la narració.

Cal tenir present que és el lector qui té l'última paraula en la interpretació del contingut i qui decideix, sobretot en el cas de les disjuncions, a quin llenguatge atorga més confiança, al visual o al verbal, depenent del moment de la història, però també de les seves habilitats lectores. Cal tenir molt presents les tensions entre text i imatge en la lectura compartida en veu alta:

«Quan un adult llegeix un àlbum a un infant, no es pot limitar a pronunciar-ne el text en veu alta, [...] l'adult ha d'enriquir la recepció lectora dels més menuts, amb preguntes, amb observacions d'anada i tornada; ha de crear expectatives sobre el que hi haurà a la pàgina següent; ha de facilitar la intervenció de l'infant que veu, assenyalat, dedueix, participa... i no solament n'interpreta el que diu l'adult que li llegeix les lletres, sinó també el que infereix de les imatges i tot el que les envolta, des de la coberta inicial fins a les pàgines de guarda finals» (Duran, 2010, a Badia Cantarero i Lladó Mullet, 2014, p. 21).

Acabem amb una definició que es proposa aplegar totes les característiques que hem desgranat fins ara de forma més oberta, posant en valor el caràcter experimental i lúdic de l'àlbum, com una alquímia:

Llibres pensats per a la plena immersió, on tot és interpretable: gènere literari que hibrida els llenguatges verbal i visual de forma suggestiva, exponencial i significativa.

2. Breu panorama de l'àlbum català del primer quart del segle XXI

Esbossar un estat de la qüestió de l'àlbum a Catalunya demana posar en valor molts agents i processos que fan possible aquests llibres tan singulars. Com que es tracta d'obres corals i en vies d'expansió i experimentació, els àlbums generen un petit ecosistema literari entorn seu. I fomenten, per tant, la bibliodiversitat, la qual concebem com el conjunt de dinàmiques i projectes que garanteixen la diversitat temàtica, editorial, d'estils, de formats i de gèneres, d'autories (sensibilitats, experiències i ideologies), d'objectius, de llengües i llenguatges artístics i sistemes simbòlics (Mihal, 2013; Masgrau, 2022). Per obrir-nos pas en aquest ecosistema, espès i entortolligat, ens fixarem en els agents que treballen l'àlbum: en primer lloc en els autors (escriptors i/o il·lustradors) i després en les línies editorials.

2.1. *Els creadors d'àlbums il·lustrats: editors, escriptors i il·lustradors*

Els tandems consolidats d'escriptors-il·lustradors

Malgrat que molts creadors treballen junts per mediació d'una editorial, hi ha també *parelles de fet* que consoliden una trajectòria al llarg del temps i creen un segell propi. Trobem molts d'aquests tandems escriptor-il·lustrador en l'àmbit internacional, com els francesos Albertine i Germano Zullo, els txecs Aleksandra i Daniel Mizieliński, o l'americà Mac Barnett i el canadenc Jon Klassen.

A Catalunya cal destacar Xavier Salomó i Meritxell Martí, que tant publiquen àlbums per a la primera infància —com les històries inter-

culturals de *Sopa de Contes* (Barcanova, 2007), *Bon dia* (Combel, 2018) o la sèrie «Mixifú» (Combel, 2019-2024)— com llibres complexos i amb un fort compromís social —com *Sota les onades* (Flamboyant, 2019), un àlbum molt coral sobre l'amistat i les discapacitats, o *Sunakay* (Flamboyant, 2021), una denúncia apocalíptica de l'emergència climàtica. També han explorat els llibres-joc, amb àlbums com *L'illa de les 160 diferències* (Cruïlla, 2011), que no només conté una narrativa, sinó tot un seguit de desafiaments visuals enginyosos en pàgines oposades, on el lector ha de trobar fins a 160 diferències. Destaca també la seva sèrie de terror-humor, que comença amb *Un sopar de por* (Cruïlla, 2017), continua amb *Un regal de por* (Flamboyant, 2022) i *Una casa de por* (Flamboyant, 2024) [parlarem d'aquesta trilogia en l'apartat següent], i finalment, amb *La meravellosa i horripilant casa de la iaia* (Combel, 2021) i *La misteriosa i sorprenent casa de l'avi* (Combel, 2023): uns llibres de solapes que juguen amb la materialitat i l'humor. Les trames expliquen les peripècies d'un un net i una neta, respectivament, que exploren els misteris que s'amaguen a casa dels seus avis, plenes de racons i de petits detalls que ens van descobrint, d'una banda, els seus oficis fantàstics, i, de l'altra, plantegen connexions amb referents clàssics de la cultura del terror i l'aventura.

Escriptors-il·lustradors

Aquest resultat minuciós, en què és gairebé impossible separar el text de la imatge, també és perceptible en les obres dels escriptors-il·lustradors, els quals s'ocupen d'ambdós llenguatges. Jan Amós, Randolph Caldecott, Beatrix Potter o Heinrich Hoffmann són exemples d'escriptors-il·lustradors que van marcar l'inici del gènere àlbum; el seu procés creatiu comença sovint amb la imatge, en contrast amb obres compostes per dos artistes.

Als Països Catalans també trobem artistes experts en tots dos llenguatges, com Carme Solé o Gustavo Roldán. I en les darreres dues dècades, s'han consolidat noves escriptores-il·lustradores, com Marta Altés, Gemma Merino i Anna Llenas. Marta Altés destaca per l'ús de l'aqua-

rel·la i per un estil molt propi, fàcilment distingible, alegre i de molts colors, que trobem ja en un dels seus primers àlbums: *Soc un artista* (Blackie Books, 2014), una reflexió resultant de les seves visites als museus de Londres i de la pregunta que li suscitaven: «Què passaria si muntéssim aquestes instal·lacions a casa?» (Un periodista en el bol·sillo, 2014). En aquesta història humorística, el protagonista concep una col·lecció d'obres amb títols i estils inspirats en grans artistes (com ara Picasso, Dalí i Calder), tot i que la seva mare hi veu només una habitació caòtica. Des de llavors, Altés s'ha convertit en un referent internacional, amb obres com *El meu avi* (MacMillan, 2012), en què aborda la demència amb ulls de nen; *El rei de la casa* (Blackie Books, 2014), que introdueix els canvis familiars quan hi arriba un nou membre; o *Cinc minuts més* (Blackie Books, 2019), sobre les concepcions del temps tan divergents entre pares i fills.

També Anna Llenas és fàcilment reconeixible gràcies al seu estil personal i a l'ús del collage. La seva potent expressió visual és segurament una de les raons del seu èxit, que l'ha portada a transformar la seva primera obra i la més coneguda, *El monstre de colors* (Flamboyant, 2012), en un fenomen transmedial que, a banda de tenir diverses seqüeles, s'ha expandit cap a altres formats i s'ha convertit també en jocs, peluixos, joguines, en tota mena de productes de marxandatge i fins i tot en una obra de teatre.

Però *El monstre de colors* és conegut sobretot per haver encapçalat la línia editorial dels llibres d'emocions. L'obra ha desencadenat una dèria per uns àlbums que es proposen distingir nítidament les emocions, que són sovint poc literaris i esdevenen catàlegs simplistes d'estats d'ànim o primers llibres d'autoajuda.

Gustavo Roldán és un altre autor —il·lustrador i escriptor— destacable. El seu univers està habitat per uns éssers bonhomiosos i perseverants que s'enfronten a les adversitats amb astúcia. La seva il·lustració té un estil similar al còmic: és esquemàtic i escabellat. Els textos són simples i evocadors i a vegades juguen amb l'absurd. Un altre tret característic de les seves obres és l'humor, proper a la ironia, que fa som-

riure i entendreix alhora. En els llibres de Roldán tot és entranyable. Destaquem *L'erigó* (Thule, 2007), un conte cíclic en què assistim a les diferents temptatives d'un erigó per arribar a uns fruits vermells que pengen d'un arbre molt alt; o *Com reconèixer un monstre* (Thule, 2010), una guia detallada sobre com actuar davant de qualsevol cosa que pugui semblar un monstre, i que recorda l'estil minuciós i impassible de les «Instrucciones para subir una escalera», de Julio Cortázar. Roldán també ha il·lustrat l'obra de molts altres autors, com ara Lola Casas a *Tots a taula!* (Vibop, 2023), i ha escrit *Jompirú* (Thule, 2015), amb il·lustracions de Guridi, una al·legoria de la màgia de les narracions.

Il·lustradors

Finalment, cal tenir present la labor dels il·lustradors, que sovint representen la cara més visible de l'àlbum, encara que, tradicionalment, signin en segon lloc quant a l'autoria: Anna Aparicio, Albert Asensio, Ignasi Blanch, Rocío Bonilla, Mariona Cabassa, Roser Calafell, Zuzanna Celej, Txell Darné, Lluís Farré, Anna Font, Mercè Galí, Guridi, Gusti, Christian Inaraja, Joma, Òscar Julve, Cristina Losantos, Pep Montserrat, Joan Negrescolor, Roger Olmos, Ana Penyas, Dani Torrent, Joan Turu o Jordi Vila han signat molts àlbums el darrer quart de segle. Aquesta llarga llista de noms (que no és exhaustiva) simbolitza la potència de la il·lustració infantil catalana actual, una de les raons per les quals el país va ser convidat d'honor a la 54a edició de la Fira del Llibre Infantil i Juvenil a Bolonya, una de les més importants del sector. Són ells qui, com hem explicat, expandeixen, complementen o contradueixen els textos dels escriptors afegint-hi narracions alternatives i altres punts de vista que ajuden a interpretar i reinterpretar l'obra.

No podem aprofundir en l'estil de cadascun, tot i que més endavant farem esment de moltes de les seves obres, però sí que, com a exemple, volem aprofundir en l'obra d'Ignasi Blanch, un il·lustrador molt eclèctic pel que fa als àlbums que ha publicat. Les seves primeres il·lustracions per a àlbums són dibuixos amb llapis, sovint monocromàtics o

bicromàtics, com *Vull una corona!* (La Galera, 2005), amb Raimon Portell, o *El nen koala* (SD Edicions, 2007). Amb *La cançó de les balances* (Takatuka, 2015), que analitzarem més endavant, amplia la seva gamma de colors, creant un ambient vívid i alegre; aquest és un tret que manté en publicacions posteriors, com en l'àlbum poètic *Podries* (Takatuka, 2017) de Joana Raspall; *Veïns* (Babulinka Books, 2018), una obra particular en què Blanch combina el seu estil visual amb el d'Anna Aparicio i l'estil narratiu d'Àngel Burgas i Mar Gonzàlez; o *El rei granota* (Edicions de 1984, 2021), un àlbum il·lustrat musical. Destaquen també les obres compromeses amb la història de Catalunya, com *Fill de Rojo*, escrita per Joan Portell (Tantàgora, 2008), o *1714* (La Galera, 2013), un poema patriòtic de Jordi Sierra i Fabra.

Escriptors

La nòmina d'escriptors catalans és extensa i, en aquest capítol, per raons d'espai, aprofundirem en tres dels que tenen més recorregut: Teresa Duran ha combinat la recerca acadèmica sobre l'àlbum amb la traducció i la creació. Al llarg de dècades ha escrit àlbums destacables per la seva qualitat literària. L'autora té un estil retòric ric i clar alhora, molt pensat per a ser llegit als infants (amb un ritme i uns jocs de paraules molt ben entrellaçats amb la història). En destaquem, entre molts altres títols, *La lluna i jo* (Mars, 2023), amb il·lustracions de Carme Peris, la reedició d'un àlbum clàssic del segle XX que explica la història d'una corba dissident («blanca i preguntaire») que reivindica el dret a viure d'altres maneres; o *Mares a l'engròs* (La Galera, 2006), il·lustrat per Quelot, un conte cíclic en què un infant, que s'ha enfadat amb la seva mare, en cerca una altra de millor. O *Banyeta* (Ekaré, 2010), la història d'un diable que deixa l'infern per descobrir el món i els colors, il·lustrat per Elena Val.

Pep Molist, escriptor prolífic i bibliotecari, és autor també de molts àlbums il·lustrats que sovint estan plens de jocs intertextuals i que són, en conjunt, una apologia a la lectura i a la capacitat de les persones d'ex-

plicar-se històries que ens facin el món més amable: *Des d'allà dalt, tot és diferent*, amb il·lustracions d'Anna Clariana (El Cep i la Nansa, 2017), narra la invitació d'un avi al seu net a enfil·lar-se dalt d'un arbre per prendre perspectiva de la realitat. *Dos fils*, amb il·lustracions d'Emilio Urberuaga, és la història d'un infant que, amb el seu tren de llauna, visita l'avi perquè li expliqui històries. Molist també és autor de llibres que atansen l'obra d'escriptors clàssics al públic infantil, com *En Joan ha perdut la A* (El Cep i la Nansa, 2019), una invitació a explorar el món de Joan Brossa, amb il·lustracions de Maria Beitia; o *Joan Salvat-Papasseit*, el qual combina un recorregut biogràfic i una antologia d'aquest poeta (El Cep i la Nansa, 2024), il·lustrat per Christian Inaraja.

Germán Machado és un escriptor en plena efervescència: cal destacar-ne títols com *Jo soc l'altre* (Litera, 2021), il·lustrat per Mercè Galí, la història d'uns bessons; o *La gàbia* (Andana, 2020), una crítica al fet de tenir animals engabiats a casa, com si fossin joguines o elements decoratius, il·lustrat per Cecilia Varela.

Ricardo Alcántara té també un gran nombre d'àlbums publicats: ha fet tàndem amb Noemí Villemuza en dues ocasions per explorar diferents aspectes de les relacions avis-nets, com les mostres d'afecte en la convivència a *Els regals de l'avi* (Baula, 2024) i el dol a *Tres llàgrimes* (Baula, 2020); però té també més àlbums amb Villemuza i altres il·lustradors, com Gusti o Joma.

Com que els gèneres literaris no són mai estancs, cal remarcar els àlbums d'autors amb una trajectòria literària sòlida en altres gèneres. Aquest és el cas de Raimon Portell, que darrerament ha publicat *On és?* (Cruïlla, 2021), amb il·lustracions de Sergi Portela, un àlbum cíclic rimat, adreçat als més petits, en què una guineu busca quelcom desesperadament per tota la casa; o *Fins que estan sols!* (PAM, 2024) amb il·lustracions de Valentí Gubianas, una reivindicació agredolça de l'abnegació materna i paterna. Carles Sala també ha fet incursions en l'àlbum, amb títols com *La llegenda de Sant Jordi explicada pel senyor Drac* (Cruïlla, 2012), il·lustrat per Carole Hénaff, que juga a versionar

la gran llegenda catalana des de l'humor i l'ecologisme animalista. O *La nit, la son, tu i jo*, il·lustrat per Estela de Arenzana (Picarona, 2019), un àlbum petit i poètic que copsa tota la tendresa i la conciliació de pares i fills a l'hora d'anar a dormir.

La llista de narradors i narradores que han experimentat amb l'àlbum és molt llarga i renunciem d'entrada a ser exhaustius; com a mostra, un botó.

Les editorials, un agent clau en el fenomen *àlbum*

Com que l'àlbum il·lustrat té la particularitat de combinar dos llenguatges artístics, cal tenir molt en compte el paper de les editorials, ja que en molts casos, són les que concerten un escriptor i un il·lustrador i també tenen veu a l'hora de definir la materialitat de l'àlbum.

La importància actual de la comunicació visual, l'abaratiment de les impressions en color i de les reproduccions dels ginyes paperers contribueixen a fer de l'àlbum il·lustrat un gènere en procés d'experimentació permanent i amb una forta connexió amb el públic (i amb el mercat). És per això que hi ha un gran nombre d'editorials especialitzades en l'àlbum, moltes de les quals tenen un projecte singular i carismàtic, i la nòmina no para de créixer.

En aquest sentit, propostes experimentals com Piscina, un petit oceà, o Cuscusian+s són molt remarcables, ja que cadascuna d'aquestes dues editorials és liderada per un autor-editor, home orquestra que té cura de tot el procés de gestació i creació dels llibres.

Piscina, un petit oceà s'especialitza en àlbums i contes il·lustrats per a tots els públics. Cal destacar-ne tant els processos creatius com la poètica que impregna els seus llibres: els àlbums de Piscina sovint sorgeixen de les obres teatrals de Genovesa Narratives Teatrals (la companyia siamesa de Piscina), de processos de cocreació educatius, etc. Al darrere d'aquesta iniciativa hi ha Joan Rioné, que signa les seves obres amb pseudònims com Joan Mitjons, Joan Calçotets, Joana Pijama, entre altres. La il·lustració, en canvi, s'encomana sovint a col·labo-

radors externs, segons el projecte. Alguns dels seus títols més destacables són: *El calaix de l'artista*, de Joan Barrets i Anna Terricabras (2011), un àlbum que parteix d'un espectacle de Genovesa en què es reconstrueix una calaixera d'artista, plena de records i retalls detonants de la creativitat. El llibre, al seu torn, juga amb el collage il·lustratiu i literari i confegeix enumeracions suggestives i evocadores, plenes d'al·literations: «Cent passes pels tristos carrers de París»; *Inventari de contes*, de Joan Mitjons i Júlio Aliau (2015), un aplec de proses poètiques, o *Carrer del mar*, de Joan Barrets i Mar Borrajo, del qual parlarem més endavant.

Cuscusian+s és també una editorial amb una clara vocació experimental, que proposa llibres, jocs i artefactes creatius. Aquest projecte, liderat per l'artista Lluís Sabadell, a cada nova edició ens fa plantejar què és i que no és un llibre, ja que proposa contínuament nous formats i exigeix al lector un paper actiu i participatiu. A partir de la cocreació i del joc, ens proposa afinar la mirada, explorar l'entorn i reflectir-lo a través de l'art, o ens convida a investigar els universos creatius d'artistes com Joan Brossa o Joan Miró. En destaquem *Únics* (L'arbre, el Porc i la Flor, Mayugo i Ribas, 2015), una història d'un mitjó desaparellat que és un *leporello* (llibre acordió) llarg com un estenedor, o *Comb: poema visual infinit(o)* (Sabadell Artiga, 2015), un llibre de formes, colors i encunys per jugar amb l'abstracte.

Mentre que algunes editorials obren nous camins per a l'àlbum, altres han fet l'esforç, les darreres dècades, de recuperar els clàssics internacionals del gènere i traduir-los al català: l'editorial Kalandraka ha publicat l'obra de Maurice Sendak, Arnold Lobel, Tomi Ungerer, Leo Lionni, Shel Silverstein, Eric Carle, etc., i ha introduït autors internacionals reconeguts i guardonats, com Anthony Browne, Adela Turin, Quentin Blake, Roberto Innocenti o Gabrielle Vincent. Així, se sumen a la labor d'editorials com Joventut, la qual d'una manera ininterrompuda, durant cent anys ha vetllat perquè la cultura catalana integrés tots els clàssics de l'àlbum, malgrat les dificultats de publicar en anys de dictadura.

En aquesta mateixa línia, cal posar en valor la tasca de Mars editorial, la qual els darrers anys ha reeditat els àlbums clàssics catalans més emblemàtics de la represa democràtica i ha reivindicat, per tant, l'obra d'autors com Mercè Company, Teresa Duran o Francesc Candel, i d'il·lustradores com Carme Solé, Fina Rifà, Cesc o Agustí Asensio. En destaquem *La Nana Bunilda menja malsons*, de Mercè Company i Agustí Asensio (Mars, 2011), una bruixa afable que vetlla el son de nens i nenes; *Una nova terra*, de Francesc Candel i Cesc (Mars, 2017), una història sobre migració i integració situada als anys seixanta i setanta a Catalunya; o un dels clàssics de l'àlbum català, *Raspall*, un conte de Pere Calders il·lustrat per Carme Solé (Mars, 2009) que explica la història del nen Sala, a qui deixen sense en Turc, el seu gos i, per consolar-se, decideix adoptar un raspall com a animal de companyia.

2.2. *Línies editorials contemporànies*

Per acabar aquesta secció panoràmica, volem fer una breu incursió a les línies editorials més prolífiques dels darrers anys. Entenem les línies editorials com nuclis d'actualitat que aglutinen diversos segments del món de l'edició i generen un gran nombre de publicacions. Aquests nuclis poden ser temàtics, de gènere o focalitzar en un segment de públic, i sovint sorgeixen de debats, modes o de necessitats socials candents.

Hi ha algunes línies molt fugaces: així, per exemple, durant la pandèmia de la covid, es van publicar una pila de llibres sobre veïns, però aquesta temàtica es va esvanir en cosa d'un any; en canvi, altres línies, com les biografies o els llibres d'emocions, són més persistents. I altres, com els llibres sobre art, s'obren camí més a poc a poc i poden resultar molt interessants. Hi ha també línies editorials que adrecen un gènere a un nou segment de públic, o que hibriden gèneres i porten, per exemple, el còmic al públic infantil o la poesia a l'àlbum; aquest tipus d'iniciatives contribueixen a engrandir la literatura infantil i juvenil, a fer-la més rica i ambiciosa.

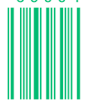
poliedrics

Aquest llibre ofereix una panoràmica global de la Literatura Infantil i Juvenil escrita en llengua catalana en les dues primeres dècades del segle XXI. Una visió actualitzada dels diferents gèneres, autors, títols i editorials que han conformat aquesta literatura. A més, se seleccionen un conjunt d'obres que són significatives per les característiques literàries que presenten i que es consideren de lectura recomanada no sols per al públic infantil i juvenil, sinó que també per a l'adult, el qual sovint exerceix el paper de mediador de lectura. Tot amb la finalitat de reconèixer la riquesa i singularitat d'una Literatura que, en ocasions, no ha estat valorada amb la importància que es mereix.

ISBN 978-84-9191-325-2

6 0 0 4

9 788491 913252

Publicacions de l'Abadia de Montserrat